

5. Filozofie – věda – umění

Různé přístupy v dějinách/filozofických směrech

Historické přístupy

Cca do konce 18. století – nejasné hranice mezi vědou/uměním/filozofií

Ex.

Newton (natural philosophy)

Rousseau

„Když se blížil večer, sestupoval jsem s vrcholků a rád jsem usedal na břehu jezera na písčinu, v nějakém skrytém zátiší; tam šplouchání vln a čeření vody, uklidňujíc mé smysly a zahánějíc z mé duše jakékoli jiné vzrušení, ponořovalo ji do rozkošného snění, v němž mě často nepozorovaně překvapovala noc. Příliv a odliv této vody, její ustavičné, ale přestávkami přerývané šplouchání, dorážející neustále v můj zrak a sluch, nahrazovalo vnitřní hnutí, jež snění ve mně zhášelo, a dostačovalo k tomu, abych si s rozkoší uvědomoval své bytí, aniž jsem se musil namáhat myšlením. Čas od času se rodila nějaká slabounká a krátká úvaha o nestálosti věcí na tomto světě, jehož obraz mi skýtal povrch vodní: ale brzy tyto lehké dojmy zanikaly v jednotvárnosti neustálého pohybu, který mě ukolébával /.../.“

(Dumy samotářského chodce. Procházka pátá, 1776)

5. Filozofie – věda – umění

První polovina 20. století: **obrat k jazyku** → analytická a kontinentální filozofie

J. Peregrin (přehled analytické filozofie)

<https://www.youtube.com/watch?v=9XY1MjwVaJU>

Analytická/postanalytická filozofie (ex. Richard Rorty, Hilary Putnam)

Kontinentální filozofie (x analytická) – různé směry (fenomenologie, existencialismus, strukturalismus...)

5. Filozofie – věda – umění

Analytická filozofie

Pečlivě vymezené pojmy a vystavěná argumentace, přesné odkazy na použitou literaturu.

Inspirace vědou.

Přesnost a srozumitelnost.

Systematický přístup.

Kontinentální filozofie

Podobnost s literárními texty s množstvím metafor a jiných obrazných vyjádření.

Inspirace literaturou.

Sepjetí s životem, lidskou zkušeností, „péče o sebe“.

Příklady – Searle a Heidegger

5. Filozofie – věda – umění

Analytická filozofie

Analýza obsažená v předcházejícím oddílu by nám, je-li správná, měla napomoci vyřešit některé z tradičních hádanek vztahujících se k ontologii fikčního díla. Představte si, že prohlásím následující: „Žádná paní Holmesová neexistovala, protože Sherlock Holmes se nikdy neoženil, ale paní Watsonová byla, jelikož doktor Watson se oženil. Paní Watsonová však brzy po svatbě zemřela.“ Je to, co jsem řekl, pravdivé, nebo nepravdivé, postrádají mé věty pravdivostní hodnotu, nebo jak tomu vlastně je? Abychom mohli na tuto otázku odpovědět, nestačí pouze rozlišovat mezi vážným a fikčním diskurzem, což jsem dosud dělal – je třeba navíc od obou odlišit vážný diskurz o fikci. Jako součást vážně míněného diskurzu bude předchozí pasáž samozřejmě nepravdivá, protože žádná ze zmíněných osob (Watson, Holmes, paní Watsonová) nikdy neexistovala. Budeme-li však mé výroky brát jako část diskurzu o fikci, pak je musíme hodnotit jako pravdivé, protože přesně vystihují rodinné poměry fikčních postav Holmese a Watsona. Nejde tu o fikci, protože nejsem autorem fikčního díla, o němž se hovoří. Watson a Holmes nikdy nežili, ale to samozřejmě neznamená, že neexistovali ve fikčním díle a že o nich jako o fikčních postavách nelze mluvit.

(John Searle, *Logický status fikčního diskurzu*, 1975)

5. Filozofie – věda – umění

Kontinentální filozofie

Že básníci občas bydlí básnicky, lze si konec konců ještě představit. Ale jak má básnicky bydlet „člověk“, to znamená: každý člověk a stále? Cožpak není právě bydlení s básněním neslučitelné? Na naše bydlení doléhá bytová nouze. A i kdyby jí snad nebylo, je naše dnešní bydlení štváno prací, těká ve spěchu za prospěchem a úspěchem, propadá svodům zábavního průmyslu a rekreační mašinerie. A tam, kde v dnešním bydlení zbývá ještě pro básnění prostor a kde si lze pro ně vyšetřit čas, obíráme se estetičnem, ať už v knihách či ve sdělovacích prostředcích. Poezie je buď zapírána jako marné prahnutí zbloudivší do neskutečna a odmítána jako útěk do idyly, anebo se básnictví řadí k literatuře. /.../

To, co obvykle ze světa, z lidských a božských věcí vidíme, přetavuje se v básnické promluvě ve skvost překypující tajemstvím. Tohoto přetavujícího zušlechtění se dosahuje jistým vystupňováním řeči. Je to však stupňování, které vede k jednoduchosti. Stupňovat řeč k jednoduchosti znamená: proměňovat vše v mírnou záři klidně znějícího slova.

(Martin Heidegger, *Básnicky bydlí člověk*, 1954)

5. Filozofie – věda – umění

Polemika Searle x Derrida

Sokalova aféra:

„Už několik let mě trápil zřejmý pokles standardů přesnosti některých oblastí humanitních věd. [...] Abych tedy panující intelektuální standardy prověřil, rozhodl jsem se udělat skromný (jakkoli, připouštím, neřízený) pokus: Otiskl by přední severoamerický časopis kulturních studií [...] článek s vydatnou příměsí nesmyslů, jestliže by (a) dobře zněly a (b) lichotily ideologickým předsudkům vydavatelů? Odpovědí je bohužel ano.“ (Alan Sokal, 1996)